

Kol. Hendrychová si zvolila téma schůdné nikoliv úplně snadno, mj. i proto, že u nás o něm nebylo doposud napsáno a publikováno skoro nic. Čerpala tedy z domácí odborné literatury obecně lingvistické a bohemistické a ze zahraničních publikací o jiných znakových jazycích (zvl. o americkém, britském, rakouském a izraelském). Je škoda, že nevyužila poznatky ještě širší, totiž poznatky z publikace věnované záporu „monograficky“ (Zeshan, U., ed., *Interrogative and Negative Constructions in Sign Languages*. Nijmegen: Ishara Press, 2006): tam by totiž našla oporu nejen pro „teoretický“ pohled na zápor ve znakových jazycích, ale i (různě metodologicky orientované) podněty pro vlastní úvahy o získaném materiálu (a také samozřejmě informace o záporu v dalších znakových jazycích).

Jádro práce kol. Hendrychové ale spočívá, jak píše na s. 37, v popisu prostředků sloužících k negaci v ČZJ; chce přitom „najít pravidla užití a společné rysy těchto prostředků“ – k tomu zřejmě i prostudovaná zahraniční literatura (obecně lingvistická bohemistická, literatura z lingvistiky znakových jazyků) postačila (shrnutá je na s. 7-37). K zvážení by ovšem byla práce s odbornou literaturou. Např. kap. „Vyjádření negace v českém jazyce“ (s. 10an.) se opírá především o Mluvnici češtiny (dále MČ). Autorka sice v poznámce k dané kapitole (pozn. 25) uvádí „Není-li uvedeno jinak, zpracováno podle (Karlík, Nekula, Rusínová, 1996, s. 548-554)“, tj. na zdroj se odkazuje (tento postup je volen i v jiných částech práce, např. s. 7). Výkladové formulace MČ pak autorka do jisté míry upravuje (typově např. v MČ: „Formou záporu členského rozumíme přidání zápornky *ne* k nějakému nepřisudkovému výrazu (členu) ve větě“, s. 549 vs. v bakalářské práci: „Členským záporem rozumíme přidáním zápornky *ne* k nějakému nepřisudkovému výrazu (členu)“, s. 10, příklady pak většinou z příkladů uvedených v MČ autorka vybírá a přejímá doslova. Je samozřejmě otázka, zda by nebylo více na místě text MČ čtenáři prostředkovat s jistým nadhledem (to v ideálním případě) a v případě pouhé „reprodukce“ volit spíše doslovné znění doprovázené odkazy s paginací. Paginace chybí i v některých případech dalších (např. s. 8) a (zřejmě?) i v případech doslovné citace (funkce kurzívy není v této souvislosti zcela jasná), např. na s. 17, velmi často také ve „vysvětlujících poznámkách“ (např. s. 12, 15, 16, 20 aj. – tam není jasné, zda jde/nejde o doslovné citáty). A k práci s odbornou literaturou ještě další – jen výběrové – poznámky: některé tituly, na něž se v textu odkazuje (s. 6 Kosinová – zde viz i způsob odkazu, s. 11 Palek) nejsou uvedeny v seznamu literatury, uvedeny v něm nejsou ani všechny slovníky, na něž se odkazuje na s. 38. Jedno jméno autora je v práci většinou psáno chybně (totiž Beker-Shenk), na s. 18 je uvedeno (očividně jde o též titul) pouze Baker; Cokely, v textu se k tomuto titulu odkazuje datací 1996, v seznamu literatury je oproti tomu 1980.

Jak už jsem uvedla, zpracování tématu bakalářské práce určitě nebylo snadné (ocenit je třeba, že diplomantka nevolila téma snadnější) - a autorce se zřejmě do jisté míry vzpouzelo. Možná proto je ne všechno potřebné v práci vyjádřeno explicitně, tak, aby bylo zřejmé, že kol. Hendrychová pronikla skutečně k (lingvistické) podstatě problému. Proto bych ji prosila, aby se při obhajobě vyjádřila alespoň k následujícím otázkám.

- Jak rozumět pojmům/termínům v práci užívaným, totiž negativní afix, negativní morfém, negativní znak (srov. v klíčových slovech), negativní komponent (např. s. 21, 47), negativní prvek (např. s. 22); na s. 46 se ještě zmiňuje „určitý komponent“. Jak autorka tyto pojmy/termíny vymezuje, a zvláště: jaké jsou mezi nimi vztahy? Bylo by možné doložit povahu jednotlivých vydělených pojmů/termínů příklady?
- V souvislosti s tím by si vysvětlení zasloužilo také „rozdělení“ negativních znaků českého znakového jazyka (s. 47): „pohyb Alfa“ není „negativní komponent“? Co to negativní komponent v autorčině pojetí je, vyplývá z odpovědi na předcházející otázku, mohla by ale zde jasně vyložit, proč jsou „pohyb Alfa“ a „negativní

komponent“ vyděleny do zvláštních skupin (a je tedy, nebo není, viz výše „pohyb alfa“ komponent?) A např. NECHTÍT je přece také „odlišné“ od své kladné podoby – proč nespadá do skupiny takto označených znaků? Co je „funkčního“ na kritériu „přidání negativního komponentu“? Co bylo (konkrétně) kritériem rozdělení znaků – a jaké poznatky toto „rozdělení“ přináší o podstatě negace v českém znakovém jazyce?

- Jak se v práci vyjevuje zaměření na formální a významové hledisko (deklarované na s. 8)? Mohla by autorka explicitně vyložit a ilustrovat příklady? A jak se k těmto dvěma hlediskům má „kritérium funkční“? Jak se má k sobě „funkce“ a „význam“ (s. 36)?
- Jak se do „praktické“ části práce promítají "teoretické" poznatky o záporu shrnuté na úvodních stránkách, např. o záporu v češtině, a to třeba pokud jde o vztah záporu mluvnického a slovního (lexikálního)? Bylo by možné výklad o tomto problému ilustrovat příklady?
- Proč autorka při popisu znaků nepracovala s aparátem, který má nepochybně po absolvování oboru k dispozici – proč neužila notační systém (a nebo slovní popis, který by položkám notačního systému odpovídal)? V případě užití notačního systému by mnohé soudy v práci vyslovené byly přesnější, měly by větší vypovídací hodnotu, srov. jen např. „pohyb po kruhu“ (s. 21), schéma zápisu by autorku nutilo postihnout všechny relevantní fonologické charakteristiky znaku - např. na s. 23 je slovně zachycen (při popisu cizího materiálu) pouze tvar ruky a pohyb, nikoliv místo artikulace a orientace. Neúplnost popisu charakterizuje i práci s vlastním materiálem autorčíným (např. s. 53 an.) - ne vždy je tam navíc slovní popis v souladu s vyobrazením artikulace: např. na s. 53 se píše (o pohybu alfa) „Na začátku pohybu je vždy orientace dlaně dolů...“ – v rozporu s tím jsou obr. 80, 82, 84. Standardizovaný zápis znaků by autorce umožnil také vyhnout se termínům u nás běžně neužívaným (např. s. 23).
- Mohla by autorka vyložit, jak v práci přistupovala k slovotvorným procesům odvozování a skládání – a usouvztažnit svůj výklad s rozdělením negativních znaků českého znakového jazyka? Ve které ze skupin jde o odvozování, ve které o skládání? A proč?

Bakalářská práce klade otázek více (jen např. proč se na s. 23 „vee“ jednou označuje jako mluvní, jednou jako orální komponent?), jsou v ní další informace, které by si žádaly vysvětlení, např. informace o nepoužívání ekvivalentu českého slovesa být (s. 62) a uvedení znaku pro sloveso být/mít na s. 49 (autorka očividně nereflektuje sloveso „být“ jako sloveso sponové). To vše ale už nechávám stranou.

Kol. Hendrychová shromáždila úctyhodné množství vlastního materiálu (dle údaje ze s. 40 3,5 hodiny videonahrávek intrakulturní komunikace neslyšících) – to je bezesporu třeba ocenit. Kromě toho pracovala ještě s materiálem dalším (TKN, materiály Pevnosti) – a je třeba uvést, že práce s videomateriálem nebývá úplně snadná. Materiálová základna bakalářské práce je tedy více než dostatečná (škoda je, že natočený materiál není součástí práce, chápu ale, že problémy anonymizace jsou v případě znakového jazyka velké). Ze získaného materiálu vybírala autorka (s. 41) „pouze ty znaky a projevy, které se vícekrát opakovaly“ (s. 41). V této souvislosti by mne zajímalo (nechám stranou nejasnost výrazu „projevy“), co to znamená „vícekrát“? O tuto informaci prosím autorku při obhajobě. Jistě by bylo zajímavé dozvědět se také, kolik „negativních struktur“ bylo v materiálu zaznamenáno celkem, kolik z celkového počtu bylo vybráno „k prezentaci“ (a proč), které způsoby vyjadřování negace jsou v získaném materiálu nejfrekventovanější, které nejméně frekventované - a zda se např. v něčem neliší nahrávky TKN (žánrově a funkčně od dalšího materiálu odlišné), také do jaké míry konzultanti získaný materiál rektifikovali, do jaké míry

se jejich názor do názorů diplomantčinych promítá apod. To všechno nechala kol. Hendrychová stranou. V této souvislosti jen jedna otázka: na s. 45 autorka píše o nemanuálním záporu a konstatuje: „Kloníme se k názoru, že se přidružuje k většině záporných znaků v záporných výpovědích“. Zajímalo by mne, čím je to názor – konzultantů? A pokud ano, do jaké míry je tento názor potvrzený získaným materiálem?

A ještě otázka poslední: Soudí autorka, že se jí podařilo „najít pravidla užití a společné rysy těchto prostředků“ (s. 37)? Domnívá se, že její práce zachycuje normu sledované oblasti?

Po technické stránce se v bakalářské práci objevují jisté problémy pravopisné a stylizační (ty někdy brání porozumění). Pozornost by si zasloužila kompozice textu, zvážení podoby (odlišnosti) dvou závěrů atd. Na velmi dobré úrovni je zpracování fotografií a v podstatě i videoukázek.

Závěr: Lucie Hendrychová ve své bakalářské práci shromáždila rozsáhlý materiál (využitelný i v dalších úvahách o záporu v českém znakovém jazyce) a zpracovala (popsala) jeho vybranou část. Množství materiálu (a čas potřebný na jeho zpracování) zřejmě způsobilo, že z práce není jasně patrný určitý nadhled, s nímž by autorka k materiálu přistoupila a interpretovala ho lingvisticky do větší hloubky (to ale v práci bakalářské není nezbytně nutné).

Alena Macurová
28.1.2011

Návrh hodnocení: velmi dobře – výborně podle obhajoby